

UZZIŅAI

35 tonnas piena

Veselīgas ēdienkartes audziņošā atbalsta programma, ko ar Eiropas Savienības (ES) līdzfinansējumu īsteno Zemkopības ministrija, Latvijas skolās “dzīvo” nu jau vairāk nekā 15 gadu. Kopš 2004./2005.mācību gada pirmsskolas audzēkņiem un 1.-9. klašu skolēniem tiek piedāvāts piens, un kopš 2010./2011.mācību gada izglītības iestādēs pāris reizi nedēļā audzēkņi bez maksas tiek nodrošināti ar kādu augli vai dārzeņi. Kopš programmas uzsākšanas visā Latvijā skolēniem izsniegtas vairāk nekā 35 tonnas pie-

na, liecina mājaslapas *piens-unaugliskolai.lv* informācija. Gandrīz deviņos gados izglītības iestādēs izdalītas arī vairāk nekā 6,6 tonnas augļu un dārzeņu. Attiecībā uz pienu 2017.gadā gan pieredzēts krass finansējuma samazinājums, tādēļ 2017./18. mācību gadā izdzertā piena apjoms šīs programmas ietvaros samazinājies uz pusi, vienlaikus gan nesamazinot iesaistīto skolēnu skaitu – kaut mazāk un retāk, bet joprojām visiem piens ticis nodrošināts. Turpretī augļu un dārzeņu izdales nolūkiem valsts un ES finansējums ik gadu ir palielinājies, tādēļ arī apēsto augļu un dārzeņu daudzums 2018./2019. mācību gadā pieauga pat pusotru reizi, ja salīdzina ar aizpērnā akadēmisko periodu.

Reizēm gadās pa šmucei

Par veselīgas ēšanas paradumus veicinošajām programmām izglītības iestādēs dzirdam un priecājamies sen. Lielākoties – vienkārši priecājamies, īpaši neiedziļinoties, kā tad īsti tas notiek un vai tiešām skolēni izjūt tikpat lielu prieku par iespēju izdzert piena glāzi vai apēst augli, kā tas mums, pieaugušajiem, šķiet.

Veselīgo ēšanas paradumu kampaņu laikā, kā arī skolu programmas mājaslapas publikācijās

atrainotais vedina saskatīt teju ideālu kopainu. Arvien vairāk bērnu tiek pie savas daļas veselīgā produkta, skolēni aktīvi piedalās augļu un dārzeņu popularitāti sekmējošos konkursos, skolotājiem un arī vecākiem šajā tīmekļa vietnē ir iespēja vēl smelties dažu labu padomu svaigo produktu iekļaušanā bērnu ēdienkartē, un kopējo gaisotni rezumē programmas moto: “Piens un augļi mani draugi!” Tas viss arī atbilst patiesībai, tikai reizumis aizmirstam, ka teju nekas nemēdz notikt pēc ideāla scenārija. Ne visi bērni grib pieņemt to, ko pieaugušie uzskata par labu, ne visi iemācījušies vismaz kopēt pieklājības normas, ne vienmēr pedagogiem pietiek resursu ar katru gadījumu strādāt.

“Druvas” uzrunātie skolēni un viņu vecāki puda prieku par šīm atbalsta programmām. Taču laiku pa laikam kāds bērns atzīst, ka klasē vai nu delverības, vai nevēlēšanās dēļ mēdzot gadīties pa nelielai “šmucei”. Reizēm izlijis piens, reizēm pamesti iegrauzti āboli vai pagaldē mētājas tukšas piena paciņas. “Druvā” arī saņemta foto liecība par atkritumu grozā izlietu pienu un šīs programmas piena paciņām, kas samestās apkārt. Nav nosaukta mācību iestāde, kur tas fotografēts, bet piebilsts, ka tas fiksēts kādā Cēsu apkaimes skolā. Tomēr “Druvai” nācās pārliecināties, ka pat starp skolēniem neizskan “varonstāsti” par šāda rakstura ēvērglībām. Ir pat skolas, kur vecākie audzēkņi vērojot, vai mazaļiem nepaliek pāri kāda piena paciņa, jo vidusskolēniem šāds atbalsts nav paredzēts. Atliek vien secināt, ka mācību telpās valdošā attieksme pret ēdienu ir gan vecāku dota, gan zināmā mērā – neliela laimes spēle tajā, kā izveidojas klases mikroklimats un kādu rīcības paraugu demonstrē klases līderi. □

Uzsver gandarījumu, ne sarežģījumus

Cēsu pilsētas skolu direktori “Druvai” lielākoties izteica gandarījumu, ka mācību iestādēm ar ES un valsts atbalstu ir iespēja audzēkņiem nodrošināt veselīgus produktus.

Skolēnu palaidnības šad un tad kādā skolā ir bijušas vēstas arī uz atbalsta programmā izsniegtajiem produktiem – tāpat kā uz daudz ko citu, kas vien audzēkņiem pa rokai gadoties. Tomēr šīs situācijas gadu gaitā esot bijušas reti un, protams, ik reizi tiek pārrunātas.

CĒSU VALSTS ĢIMNĀZIJĀ sūdzības, ka skolēni būtu izniekojuši produktus, no pedagogiem, darbiniekiem, tostarp apkopējas, līdz šim neesot bijušas. Šajā izglītības iestādē gan piens, gan augļi tiek septiņo līdz deviņo klašu audzēkņiem. Ieviestā kārtība paredz, ka klašu atbildīgie ejot uz ēdņīcu izņemt savējiem paredzēto nomazgāto un sasnēto ābolu iepakojumu, stāsta ģimnāzijas direktore Gunta Bērziņa. Ja nu kāds ilgāk neatnāk pakal, mēdz gadīties, ka āboli maisiņos nedaudz sasmok, skaidrs, ka bērni tos ņems nelabprātāk. Tomēr arī tad risinājums ir vienkāršs – augļus pārmazgā un nu izliek visu skolēnu pieejamībai. “Visus tāpat apēd, neko neizmetam,” saka direktore. Pienu skolēni gan ņem nedaudz mazāk, bet tie, kas iepakojumu paņēmuši, to arī izdzērot, bērni paciņu mēdzot arī ņemt līdzī vēlākam brīdim.

Arī CĒSU 1.PAMATSKO-

LAS direktore Antra Avena apļecina, ka bērni, neatkarīgi no vecuma, ir atsaucīgi piedāvājumam, augļu vai piena veselīgums nav speciāli jāreklamē. “Vecākajiem audzēkņiem tas palīdz remdēt nelielo izsalkumu starp brokastīm un pusdienām, mazākajiem – pagarinātās dienas grupās pēc mācību nodarbībām,” skaidro iestādes vadītāja, norādot, ka skolēni pat gaidot tās pārdienas, kad produkti atkal būs. “Ļoti žēl ir tad, kad programmas finansējums jau pavasara sākumā izsīkst un šī iespēja beidzas,” piebilst A.Avena. Piens gan esot mazliet nepopulārāks, daži skolēni, kuri šādi apstrādātu (piens “Rasēns”, kas tiek pastērizēts) nedzer. Tomēr arī piens lielākā apjomā nekad nav bijis jāizmet, ja kāds bērns to nevēlas, piena paciņu paņem cits. Attiecībā uz palaidnībām – pa reizei gadoties visādi, taču bērni uz skolu nāk mācīties, ikdienas notikumos mācās arī sadzīves normas, kas

mums, pieaugušajiem, jau sen saprotamas. “Ja arī kādreiz kaut kas ir bijis, tad veicam audziņošanu darbu, pārrunas, bet tā tiešām ir bijis ļoti reti un pēdējā laikā – vispār nemaz.”

Līdzvērtīgu popularitāti gan piens, gan āboli – neatkarīgi no bērnu vecuma – bauda **CĒSU 2.PAMATSKOLĀ**. Direktore Ija Brammane gan norāda - tā ir bērnu pašu izvēle, uzspiests nevienam netiek, bet “nav vajadzīgas arī īpašas reklāmas”. Arī šajā skolā produktu pārpalikumi neveidojas, ja kāds ko nevēlas, to drīkst paņemt cits. Potenciālā skolas piedražošana ar iepakoju-



■ **MUĻĶĪGS JOKS.** Bērni, jo īpaši klases līdera izaicināti, vienmēr atradīs kādu iespēju pablēņties. Tomēr regulāri izrādītu klaju necieņu pret izsniegtu ēdienu Cēsu skolu direktori nav manījuši.

mu vai āboliem novērsta itin vienkāršā veidā, jo 2.pamatskolā tiek ievērota konsekventa prasība – ēdiens jāēd ēdamzālē. “Tas ir tikai organizatorisks jautājums un vienlaikus arī audziņošs, arī mājās būtu pareizāk ievērot, ka ēdam tikai tam paredzētajā telpā, nevis uz dīvēna vai gultā.”

Arī **CĒSU PILSĒTAS PASTARĪNA SĀKUMSKOLAS** direktore Ravita Blaževica pauž tikai pozitīvas emocijas par iespēju skolēniem nodrošināt veselīgu ēdienkartes papildinājumu. “Kopumā tas ir projekts, uz ko prieks skatīties, tas ir reāls devums skolēnu veselībai,” iespai-

dos dalās direktore, paskaidrojot, ka bērnu patika augļus ēst lielā mērā ir atkarīga arī no piegādātāja. Pērn skolā bijusi visai neveiksmīga pieredze – āboli bijuši negaršīgi, netīri, varbūt pat bojāti. Šogad turpretī sadarbība esot pilnīgi ideāla un ābolus ēdot visi. Viņas pieredzē bērni ausojušies un reizēm necienīgu rīcību vērsuši ne pret ēdienu, bet gan iepakojumu. “Bērni paliek bērni, jo īpaši pušiem gribas noskaidrot, kā tā tukšā piena paciņa sprāgst,” veselīgi komentē skolas direktore, apliecinot, ka pa šiem pieciem viņas vadībā pavadītajiem gadiem ir bijusi tikai viena reize, kad skolēni saspridzinājuši pilnu piena paciņu, un viena reize, kad bariņā mēģināts saspridzināt vairākas tukšas. Tas darīts uz ielas un nobaidījies garāmgājējus, jo īpaši vecākus ļaudis. “Bieži vien tā ir palaidņošāns, neizpratne, bet tāda ļaunprātīga nīrgāšanās par ēdienu – tas tomēr gadās ļoti reti,” teic R.Blaževica, vēlreiz uzsverot, ka bērnu attieksme pret ēdienu un vispārpieņemtajām normām galvenokārt ir ģimenes ieliktais uzvedības modelis. □

Izšķirošais posms – piegādātājs

Aptaujātajās izglītības iestādēs atzīst, ka vienīgie sāpīgie jautājumi piena un augļu programmā saistīti ar ikgadējā finansējuma straujo izsīkšanu, un dažās skolās jau ziemas beigās vai pavasara sākumā nav pieejami augļi. Otrs aspekts, kas rada sarežģījumus, -

piegādātāju finansiālā neieinteresētība piedāvāt skolām dažādību, citus augļus, arī dārzeņus. **Cēsu Pastariņa sākumskolas** direktore R.Blaževica gan atsaucas uz ļoti ieintrīģējošu iespaidu no pieredzes apmaiņas vizītes kādā Jelgavas skolā, kur redzējusi bērniem sagatavotus, sagrieztus un

maisiņos safasētus kāpostus. “Tas gan ir saprotams, ka piegādātājiem lielākoties šāds darbs laikam neatmaksājas, bet, ja būtu tāda iespēja, mēs ļoti labprāt tam piekristu,” teic direktore.

Arī **Cēsu 1.pamatskolas** direktore A.Avena ļoti labprāt pamēģinātu bērniem piedāvāt citus svaigos produktus, taču pagaidām mūsu apkaimē programmai piesa- kāš vien ābolu piegādātāji. To pašu atzīst **2.pamatskolas** direktore I.Brammane.

Lappusi sagatavojusi
LĪGA SALNĪTE

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds